

## **Hatalom és kultúra a korai középkorban a Kárpát-medencében (NKFI-OTKA 111853) 2015-2019**

### **Rövid összefoglalás**

A római Pannonia provincia kultúrájának átalakulása során egyes késő római temetők temetkezési szokásainak, viseletének, kerámiájának, használati eszközeinek stb. elemzésével vizsgáltuk az újonnan érkezett „barbárok” hatását a mediterrán világ kultúrájára, a keletről hozott kulturális javak, innovációk beépülésének módját, jellegét; a késő antik kulturális tradíció, technológiai újítások, életmód hatását a „barbárok” területein, és a két hagyatérendszer találkozásának megjelenési módjait, az akkulturáció irányát, és jellegét a volt provinciák és a barbár törzsek lakta területeken. A Közép-Tisza-vidéki és a dél-alföldi települések anyaga alapján a késő antik, provinciális kulturális hatásokat, valamint a hun és gepida korban a Pannónia és Tiszántúl közötti kulturális hatások minőségét kíséreltük meg körülhatárolni. Az Avar Kaganátus felbomlása után a Karoling Pannónia provincia kiépülése és az avar kor végi népesség akkulturációja lassú folyamat volt. Elemzésre Mosaburg/Zalavár, Pannónia Karoling-kori világi és egyházi közigazgatásának székhelye különösen alkalmas, ahol több szinten elemezhetjük a hatalom és kultúra viszonyát: a) a Karoling-birodalom központi régiói, Itália, Bizánc és a peremterületen fekvő grófi székhely (pfalz) viszonylatában, b) a szomszédos gentilis fejedelemségek és a Karoling provincia központja közötti relációban, c) a grófi székhely és a vonzáskörzetébe eső szolgálonépi falvak viszonyában.

### **Részletes jelentés**

A pályázati terv egyik alapkérdése volt annak a vizsgálata, hogy a római birodalom fennállásának utolsó évszázadában a barbár területekkel való folyamatos érintkezés, illetve a birodalomba újonnan érkezett csoportok kultúrája milyen hatást gyakorolt a mediterrán világra. A kérdéskörhöz a korszak jellegzetes tárgyi hagyatékának számító besimított kerámia egy sajátos csoportjának összegyűjtésén és elemzésén (Horváth Friderika), valamint a dél-pannoniai temetők anyagának revideált vizsgálatán keresztül közelítettünk (Horváth Friderika – Mihácsi-Pálfi Anett – Masek Zsófia).

A provinciális lakosság tárgyi hagyatékára alapvetően a birodalmi és a provinciális környezet együttes hatása nyomta rá a bélyegét. Pannonia edényművességében a 3. század utolsó harmadától lényegi változás érzékelhető: új árutípusok jelentek, változtak a technológiai eljárások, módosultak az edények formai jegyei. Ennek az átalakulásnak egyes összetevői az észak-itáliai területeket és a dunai tartományokat magában foglaló régióban is kimutathatók, miután azonban az új típusok nagyobb mennyiségben a pannon tartományokban jelentkeztek, a kutatás ezt a területet tekinti az „új divat” közvetítő zónájának. A polírozott és a besimított edények a dunai provinciák késő római és a kora népvándorlás kori horizontjaiban vezérletnek számítanak. Eredetkérdésük, nevezetesen, hogy kik és kiknek állították elő ezeket a termékeket, még több tekintetben nyitott. Savia, valamint Moesia Prima területén való előfordulásuk azt a feltevést látszik alátámasztani, hogy az edényművesség kialakulását

az al-dunai régióban keressük, ahol a bennszülött, a romanizálódott provinciális, továbbá a szarmata, valamint az újonnan érkező egyéb keleti népcsoportok folyamatos interakciójával számolhatunk. Közvetítésében a provinciákon belüli délről északra irányuló mobilitás játszhatott szerepet, ennek tisztázásához a Pannoniától délre fekvő provinciális területek hagyatékának jobb megismerésére vihet bennünket közelebb.<sup>1</sup>

A Balatontól délre fekvő régió sajátos színezetű késő római hagyatéka ösztönözte azt a törekvésünket, hogy a korszak korábban már közzé tett temetőit ismételten vizsgálat alá vonjuk. Ennek bázisát egy többszintű digitális adatbázis képezte, melyben a somogyszili, a ságvári és a nagykanizsai temetők rítusra, mellékletadásra és tárgyi anyagára vonatkozó adatait rögzítettük. Ezen felül elvégeztük a dokumentáció és a leletanyag revízióját. Elsőként a somogyszili temető feldolgozását zártuk le. Az adatok statisztikai programba való átemelésével elkészítettük a temető multivariációs elemzésen alapuló, rítus és melléklet szerinti kiértékelését. A régészeti leletanyag mellett lezárult a temető embertani anyagának revíziója is (Évinger ándor és Bernert Zsolt, Magyar Természettudományi Múzeum Embertani Tára). A somogyszili temető anyaga alapján arra a jutottunk, hogy a birodalmon kívüli területekkel való érintkezés két fázisra bontható. A konstantinusi időszakban a provinciális hadsereg mozgása révén a germán területekkel való összeköttetés a hangsúlyosabb, illetve a Pontus-vidékkel közvetlen kapcsolatot ápoló déli provinciák irányából érkező hatás érvényesül. A valentinianusi időszakban több jelenség az alföldi származással való érintkezésre utal. A somogyszili közösségen belül jelentkezett egy kisebb csoport, amely sírjainak tájolásával (É-D/D-É) elkülönült a többi temetkezéstől. Az antropológiai jellemzők alapján ezekbe a sírokba egy, bizonyos embertani jellegeikben eltérő, betelepülő csoport temetkezhetett (szarmata komponens?).<sup>2</sup>

A 4. és 6. század közti Pannoniából származó kulturális hagyatékek régészetileg megfogható lenyomatai közül „A viselet elemei és változásai az 5–6. század folyamán a Kárpát-medence nyugati felében” c. doktori disszertáció keretében Mihácz-Pálfi Anett az egykori viseletre utaló tárgyi anyagot, a viseleti elemeket és azok kontextusát kutatta. Ennek menete: tipokronológiailag meghatározott ékszerek, ruharögzítők, kiegészítők elemzése, a készítésestechnológia, műhelyhagyomány, technológiatranszfer, tradicionális és innovatív változások, kulturális kapcsolatok, viseleti módozatok vizsgálata, a viselettörténet összegzése. Felgyűjtötte a dunántúli térségben feltárt, publikált és publikálatlan, késő antik és mélyen az 5. századba nyúló lelőhelyek szakirodalmi, adattári sír-és tárgyanyagát, lehetőség szerint a tárgyi anyag kézbevitelével, szemrevételezésével, pontosabb mérésével és részletesebb

<sup>1</sup> F. Horváth: Eine besondere Gruppe der spätrömischen Keramik mit polierter Oberfläche. Beiträge zu den römisch-barbarischen Beziehungen. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (2016) 41–104.

<sup>2</sup> F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi – S. Évinger– Zs. Bernert: Barbarisierte Römer – Romanisierte Barbaren? Interpretationsmöglichkeiten der fremden Komponente am Beispiel des Gräberfeldes von Somogyszil. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35–36 (2017–2018) [2018] 39–65; F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi: Analyse der spätrömischen Grab- und Beigabensitte. Lehre zur Überprüfung des Gräberfeldmaterials von Somogyszil. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 70 (2019) 83–136; S. Évinger – Zs. Bernert: Anthropological assessment of the of the Late Roman cemetery at Somogyszil-Döggúti-dűlő. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 70 (2019) 137–166.

formai és technikai leírásával.<sup>3</sup> Az adatokat egy excel és access-alapú, egységes szempontrendszer szerint felépített digitális adatbázisba vette fel.<sup>4</sup>

Kutatásának egyik fő kérdése volt, hogy milyen hagyományokon nyugszik a korszakra és területre jellemző készítés-technológia, és miként változott az tárgy típusonként regionális és kronológiai síkon.<sup>5</sup> A nagyrészt nemes-és színesfémből öntött tárgyakon mikroszkópos vizsgálatokat folytatott Zeiss SteREO Discovery.V12 típusú sztereomikroszkóppal, hogy a korabeli készítéstechnikai és díszítő eljárásokat tanulmányozza, és az egykori javításokat, pótlásokat és használati kopásnyomokat megfigyelje. Emellett roncsolásmentes anyagvizsgálatokat végzett a késő antik műhelyhagyomány és a kora középkori szaktudás megismeréséhez. Az egyszerűbb kivitelű tárgyak anyagát hordozható röntgenfluoreszcens spektrométerrel (hXRF) mérték meg (May Zoltán Természettudományi Kutatóközpont Anyag- és Környezetkémiai Intézet). Az összetettebb tárgyak anyagösszetétel meghatározása többrétű vizsgálati módszert igényelt: hXRF mellett nagyműszeres (mikro-röntgendiffrakciós [mikro-XRD] és elektron-mikroszondás [EMP] / pásztázó elektronmikroszkópos [SEM] vizsgálatokat (Mozgai Viktória és Bajnóczy Bernadett Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földtani és Geokémiai Intézet). A nielló-berakásos tárgyakon a nielló összetételének meghatározása kronológiai és regionális szinten is megfigyelt egyezésekről és eltérésekről az előzetes eredményeket több fórumon is bemutatták.<sup>6</sup>

<sup>3</sup> Mihácz-Pálfi A.: A balatonszemesi 5. századi temető kisleletei – Anyagközlés és elemzés [Grave finds of the cemetery at Balatonszemes (fifth century AD) – Catalogue and analysis of the finds]. In: Rác Zs. – Koncz I. – Gulyás B. (eds): „Hadak útján” A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Gazdaság – kereskedelem – kézművesség. Budapest, 2016. november 3–4. *Dissertationes Archaeologicae Supplementum 2*. Budapest 2018, 129–161; Mihácz-Pálfi A.: Form- und Herstellungstechnische Analyse der Bügelfibeln von Balatonszemes aus dem dritten Viertel des 5. Jahrhunderts. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35–36 (2017–2018) [2018] 67–89;

<sup>4</sup> Masek Zs. – Mihácz-Pálfi A.: Gepida kori fibulatóredék Tótkomlós–Kopáncs-halomról. In: Bíró Gy. – Katona-Kiss A. – Rózsa Z. (Szerk.): *Fémek a földből. Mozaikok Orosháza és vidéke múltjából* I. Orosháza 2018, 47–49; Mihácz-Pálfi A.: Hagyomány, átalakulás és innováció az 5. századi női viseletben (Traditions, transitions and innovations in the 5th-century female costume). *Archaeologiai Értesítő* 143 (2018) 23–49; Mihácz-Pálfi A.: A balatonszemesi 5. századi fibulák készítéstechnikai és díszítő eljárásának régészeti és archeometriai (mikroszkópos) vizsgálatai. *Új generáció. A szegedi Régészeti Tanszék tehetséggondozásának elmúlt évtizedei*. Szeged 2020. Kézirat.

<sup>5</sup> F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi: “Barbarisierte Römer” – “Romanisierte Barbaren” im Spiegel der südpannonischen Gräberfelder aus der Sicht der provinzialrömischen Archäologie. “Facing and Transforming the Roman Tradition in Late Antiquity and the Early Middle Ages – Roman-ness and the Barbarians in Western and East Central Europe” / „Transformation und Konfrontation mit der römischen Tradition in der Spätantike und im frühen Mittelalter – Romani und Barbaren in West- und Ost-Mitteleuropa“ MTA BTK Régészeti Intézet. Budapest, 10th–12th November, 2016.

<sup>6</sup> V. Mozgai, E. Horváth, A. Mihácz-Pálfi, Zs. Hajnal, B. Bajnóczi: Metal composition and decoration techniques of polychrome gold and gildedsilver brooches from the 5th-century AD Carpathian Basin. *Young Researchers in Archaeometry*. Paris, 22–24 September 2019; V. Mozgai, E. Horváth, A. Mihácz-Pálfi, R. Piros, G. Szenthe, Zs. Hajnal, B. Bajnóczi: Possibilities and limitations of non-invasive analytical methods in the examination of precious metal objects and their decorations – case studies from the Migration Period. Workshop. *Archaeological Finds & Analytical Methods. Ceramics, Stone and Metals*. Natural History Museum Vienna, 12–13 December 2019; Mihácz-Pálfi A.: A balatonszemesi 5. századi fibulák készítéstechnikai és díszítő eljárásának régészeti és archeometriai (mikroszkópos) vizsgálatai. *Új generáció. A szegedi Régészeti Tanszék tehetséggondozásának elmúlt évtizedei*. Szeged, 2018. május 30; Mihácz-Pálfi A.: „Fibulák és fabulák” – A római és hun kor utáni fémművesség kutatása mikroszkópos vizsgálatokkal. „Hadak útján” A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXVIII. konferenciája. Mosonmagyaróvár, 2018. október 5–6; B. Tóth Á. – Szebenyi T. – Mihácz-Pálfi A.: Rejtélyes fibulák: régészeti vizsgálatok egy szokatlan tárgycsoport témájában. *Párducz 111* –

Mihácz-Pálfi Anett nagy hangsúlyt fektetett a késő antik–kora középkori hagyományok és átalakulási folyamataik elemzésére, tárgytypusonként és viseleti módozatokként egyaránt. Kutatásai a technológiai fejlődés és romlás folyamatának a megrajzolására, valamint a műhelykörök, különböző stílusjegyek és kulturális hatások, kereskedelmi és/vagy migrációs útvonalak meghatározására irányultak.<sup>7</sup> Fontosnak tartotta a leletegyüttesek elemzését is elvégezni. Ezáltal új megvilágításba kerültek az eddig homogénnek tartott leletegyüttesek közti eltérések és egyezések, és a kirajzolódott tendenciák mellett egyre inkább kitisztult az 5. századi anyag mozaikossága.<sup>8</sup> További tisztázandó kérdés volt, hogy miként hatottak a különböző hatalmi rendszerek és kulturális kapcsolatok a késő antik/kora középkori Kárpát-medence nyugati felében élő és továbbélő lakosság, valamint az újonnan beköltözött közösségek női és férfi viseletére, illetve identitására.<sup>9</sup>

Masek Zsófia a pályázat keretei között fejezte be „A Közép-Tisza-vidék településtörténete a Kr. u. 4–6. században” c. doktori disszertációját,<sup>10</sup> amelyben két lelőhely (Rákóczifalva, Tiszabura) késő szarmata és gepida kori településeinek elemzését és összesen mintegy 19 000 kerámiatöredék feldolgozását végezte el. Kidolgozta mindkét korszak kerámiaanyagának tipokronológiai rendszerét. Rákóczifalván az alföldi anyagban először különített el két rövid életű településhorizontot a késő szarmata és a gepida ill. a gepida és az avar kor között. A regionális településtörténeti kutatást mikrorégiók vizsgálatával valósította meg. Arra a következtetésre jutott, hogy a szarmata és a gepida kori településrendszer közti átalakulás a Tisza-vidéken hosszabb folyamat lehetett, és hogy a kontinuitás jellegét, mértékét lelőhelyszintű vizsgálatok helyett nagyobb látószögből érdemes kutatni. A disszertációhoz több előtanulmányt végzett: az alföldi szarmata és gepida kori kerámiatechnológia, a szarmata-, hun- és gepida kori csontfésűk,<sup>11</sup> egy hun kori, ún. lévai típusú fibula,<sup>12</sup> a szarmata és gepida

---

*Konferencia Párducz Mihály (1908–1974) tiszteletére. Szeged, 2019. november 3.;* Mozgai V. – Horváth E. – Mihácz-Pálfi A. – Hajnal Zs. – Bajnóczi B.: Az 5. századi ötvösművesség változásai arany- és aranyozott ezüstművek példáján *Archeometria: tradíció és innováció c. előadóiülés, Budapest, 2019. december 2.*

<sup>7</sup> Mihácz-Pálfi A.: Az 5. századi kereskedelmi kapcsolatok lenyomatairól (Esettanulmány a Balatonszemes–Szemesi-berek temető kisleletei alapján. „*Hadak útján*” A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Budapest, 2016. november 3–4.; Mihácz-Pálfi A.: Kr. u. 5–6. századi viseletek interdiszciplináris kutatásának lehetőségei és nehézségei. *Mixtura texturalis II. Ember és textil a Kárpát-medencében. Az MTA BTK RI Lendület Mobilitás Kutatócsoport és az MTA BTK TTI Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport közös konferenciája. Budapest, 2018. október 30–31;*

<sup>8</sup> A. Mihácz-Pálfi: Changes in the 5th-century Female Dress and Dress Accessories in Pannonia. *Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformations of Social Display.* Institute of Archaeology, RCH HAS. Budapest, 9th–10th May, 2019.

<sup>9</sup> Mihácz-Pálfi A. – Bereczki Zs.: Adatok az avar kori koponyatorzítás kérdéséhez. In: Merva Szabina (Szerk.): *Hadak útján XXII. A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXII. konferenciája. Altum Castrum.* A visegrádi Mátyás Király Múzeum füzetek 9. Visegrád 2017, 173–187; A. Mihácz-Pálfi: Die Rolle der künstlichen Schädeldeformation in den frühmittelalterlichen Gesellschaften des östlichen Karpatenbeckens. In: D. Quast – T. Vida – Zs. Rácz – I. Koncz (Hrsg.): *Kollaps – Neuordnung – Kontinuitäten. Das Theißgebiet nach dem Untergang des Hunnenreiches.* Internationale Tagung am 14.–15. Dezember 2015. Budapest 2019, 537–586; A. Mihácz-Pálfi: Aspects of the interpretation of artificial cranial deformation in the Hunnic period. *Attila's Europe? Structural transformation and strategies of success in the European Hun period.* Hungarian National Museum - Eötvös Loránd University. Budapest, 6-8 June 2019.

<sup>10</sup> Masek Zs.: A Közép-Tisza-vidék településtörténete a Kr. u. 4-6. században. Budapest 2019 (Nyomdában). A disszertációt 2018. november 6-án *summa cum laude* minősítéssel védte meg.

<sup>11</sup> Masek Zs.: The transformation of Late Antique comb types on the frontier of the Roman and Germanic world – Early medieval antler combs from Rákóczifalva (County Jász-Nagykun-Szolnok, Hungary). *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (2016) 105–172.

kori településszerkezet,<sup>13</sup> valamint településföldrajzi,<sup>14</sup> tájrégészeti és környezetrégészeti<sup>15</sup> kutatások, utóbbiakhoz kapcsolódóan több éven át régészeti terepbejárást végzett a Jászságban.<sup>16</sup> A hódmezővásárhelyi kutatás fő célja a szarmata és gepida kori településrendszer tanulmányozása volt, amely jó összehasonlítási alapot adott a topográfiai kutatásokkal kevésbé érintett közép-tisza-vidéki területek kutatásához. Emellett elkészült a projekthez kapcsolódó leletanyagok archaeozoológiai és archaeobotanikai feldolgozása, valamint a fémtárgyak roncsolásmentes vizsgálata.

Egy új leletnek köszönhetően új témaként merült fel a hun kori fémüstök kutatása. Terepi kutatásokat folytatott az alföldi hun kori üstök lelőhelyein (Törtel, Ócsa) és felülvizsgálta az üstök eredetkérdését, keltezését, készítési technikáját és a tipológiai összefüggéseit, amelyek alapján a hun üstökhöz kötődő nézeteket is újraértékelte, így például azt a nézetet is cáfolta, hogy az üstök közvetlenül köthetők a hun birodalom hatalmi központjaihoz. Ezt egészítette ki a korszak kutatástörténete, amit másoddiplomájának megszerzéséhez „A hun kor magyarországi kutatása az 1930-as évektől az 1990-es évek közepéig” című szakdolgozatában foglalt össze.<sup>17</sup> Szintén a projekt eredményeire építve nyerte el a „Hun kori sírkerámia a Kárpát-medencében” címmel a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat.

Masek Zsófia megkezdte egy szarmata kori temető (Rákóczifalva-Bagi-földek 8A) valamint egy gepida kori temető (Tiszapüspöki-Fehér-tó-part) feldolgozását és publikációra való előkészítését is. A rákóczifalvi temető a disszertációban feldolgozott településanyaggal egy lelőhelyről származik, a tiszapüspöki temető pedig olyan egyedülálló lelőhely, ami a hun kor és a gepida kor közti átmenet ill. a gepida anyagi kultúra kialakulását segíthet megértenünk. Projektünkhöz szervesen kapcsolódik a „Római kori szarmata halomsírok roncsolásmentes régészeti kutatása az Alföldön” című kutatási pályázata (NTP-NFTÖ), amit a 19. – kora 20.

<sup>12</sup> Masek Zs.: Lévai típusú fibulatörredék Rákóczifalváról (Fragment of a Levice–Prša type brooch from Rákóczifalva). *Jósa András Múzeum Évkönyve* (Nyíregyháza) 60 (2018) [2019] 55–70.

<sup>13</sup> Masek Zs.: Dák divat Pannonia határán? Az alföldi jazigok romanizációjának kezdeteihez (Dacian fashion on the fringes of Pannonia? How the Romanisation of the Jazygians of the Hungarian Plain began). In: Kovács L. – Révész L. (szerk.): *Népek és kultúrák a Kárpát-medencében. Tanulmányok Mesterházy Károly tiszteletére*. Budapest, 2016. 147–178; Masek Zs.: A gepida kor Hódmezővásárhely térségében I. Településszerkezeti elemzés és a Hódmezővásárhely, Kotac-parti 1934. évi feltárás gepida településkerámiája. In: Korom A. – Balogh Cs. – Major B. – Türk A. (szerk.): *Relationes rerum. Régészeti tanulmányok Nagy Margit tiszteletére*. A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai 10. Budapest 2018, 419–445.

<sup>14</sup> Masek Zs.: Településkutatás a kora népvándorlás kori Alföldön. Az MRT tanulságairól. In: Benkő E. – Bondár M. – Kolláth Á. (szerk.): *Magyarország Régészeti Topográfiája. Múlt, jelen, jövő*. Budapest, 2017. 289–300.

<sup>15</sup> Masek Zs.: A népvándorlás kori településhálózat kontinuitása a Közép-Tisza mentén? *Évezredek a Közép-Tisza mentén. Kapcsolatok és hálózatok*. Szolnok, 2019. október 17–18.

<sup>16</sup> Masek Zs.: Jászfényszaru és környékének római kori régészeti emlékei. In: Gulyás A. Z. (szerk.): *A Jászság kapuja, Jászfényszaru: Régészeti tanulmányok Jászfényszaruról*. Jászfényszaru 2019, 46–78.

<sup>17</sup> Masek Zs.: A magyarországi hun üstök. *Határtalan régészet – Régészeti ismeretterjesztő magazin*, 2016/1. szám, 14–16; Masek Zs.: Hun kori üstök Magyarországon – Egy új lelet kapcsán/ Hun Period Cauldrons in Hungary - Current Research in the Light of a New Find. *Magyar Régészet – Online magazin*, 2015 nyár/ Hungarian Archaeology – E-Journal, 2015 Summer; Zs. Masek: A fresh look at Hunnic cauldrons in the light of a new find from Hungary. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 68 (2017) 75–136; Masek Zs.: Új szempontok a hun kori üstök kutatásához egy új magyarországi lelet tükrében. In: Rác Zs. – Koncz I. – Gulyás B. (szerk.) „*Hadak útján*” – *A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Gazdaság – kereskedelem – kézművesség. Dissertationes Archaeologicae Supplementum* 2. Budapest 2018, 45–127.

század óta ismert kiemelkedő jelentőségű halomsíros temetők kutatásására nyert el.<sup>18</sup> E lelőhelyek lokalizációja és felmérése a szarmata kori hatalmi központok jövőbeli kutatását segítheti elő. Eddigi eredményei azt igazolták, hogy ez a temetőtípus és sírszerkezetei a szarmata temetők általános tulajdonságaival megegyezők. Masek Zsófia a pályázat futamideje alatt Bécsben, Mainzban és Frankfurtban a projekt tágabb témáját érintő kérdéskörök újabb szakirodalmát tanulmányozta. Előadásokat tartott a hazai rendezvényeken túl Ausztriában, Svájcban, Csehországban, Horvátországban és Szerbiában.

Bollók Ádám a projekt keretében két kérdést állított az általa végzett kutatások középpontjába. Egyrészt az avar kori Kárpát-medence lakosságának a mediterrán térség politikai alakulataival – elsősorban a Keletrómai Birodalommal – fennálló viszonyát elemezte, az anyagi kultúra változásait a politikai viszonyrendszerek alakulásának tükrében vizsgálva. Ennek keretében esettanulmányokat szentelt a Kárpát-medencei népesség körében a mediterrán világ képi nyelvének elterjedésére utaló adatok értékelésének, különös tekintettel az avar–bizánci diplomáciai kapcsolatokban szerepet játszó vizuális elemekre. Önálló tanulmányban tekintette át e diplomáciai érintkezések dinamikáját, és kultúrtörténeti aspektusból vizsgálta, hogy hogyan járulhattak hozzá ezek a kapcsolatok a kora avar kori anyagi kultúra formálódásához.<sup>19</sup>

A projekten belüli kutatásainak másik fő területe a késő ókori és kora középkori Kárpát-medencei keresztény közösségekre utaló régészeti emlékművek, illetve annak mediterrán háttere. Összefoglaló munkákon és esettanulmányokon keresztül vázolta fel annak a folyamatnak a különféle aspektusait, amelynek keretében a keresztény keletrómai állam saját vallásának terjesztése révén is kísérletet tett barbár szomszédainak pacifikálására, illetve saját érdekkörébe vonására. Áttekintette többek között a bizánci erőfeszítéseket a kereszténység terjesztésére a kelet-európai steppei népek körében.<sup>20</sup> Kísérletet tett annak feltárására, hogy a temetkezési helyek kiválasztásának,<sup>21</sup> illetve több, jellegzetes keresztény tárgy típus

<sup>18</sup> Masek Zs.: Attila sírjának nyomában – A jászalsószentgyörgyi késő szarmata kori halomsíros temető. In: Ilon G. (szerk.): *Régészeti nyomozások Magyarországon 2.* Budapest 2019, 205–224.

<sup>19</sup> Bollók Á.: Byzantium on the Theiss. Of Byzantine Diplomacy, the Emperor's Image and the Avars. *Convivium, II.1 (2015): Many Romes. Studies in Honor of Hans Belting* 38–53; Bollók Ádám, A bizánci diplomácia és az avar elit a 6–7. században: Értelmezési kísérlet. In: *Hatalmi központok az Avar Kaganátusban (Power Centres of the Avar Khaganate)*, szerk. Balogh, Cs., Szentpéteri, J., Wicker, E. (Kecskemét: Katona József Múzeum - MTA BTK MÓT 2019) 211–248; Bollók Á.: A Kárpát-medence avar kori lakóinak képi világa. *Határtalan Régészet* 4/1 (2019) 14–17.

<sup>20</sup> Bollók Á.: Christians, Christianity and the 'Northern Barbarians' in Late Antiquity and the Early Middle Ages. In: *Dalle steppe al mediterraneo. Popoli, culture, integrazione. Atti del Convegno internazionale di studi Fondazioni e rituali funerari delle aristocrazie germaniche nel contesto mediterraneo Cimitile-Santa Maria Capua Vetere, 18-19 giugno 2015. Atti del Convegno internazionale di studi Oriente e Occidente fra tarda antichità e medioevo popoli e culture dalle steppe al Mediterraneo Cimitile-Santa Maria Capua Vetere, 16-17 giugno 2016*, Eds. Ebanista, C., Rotili, M. (Napoli: Guida Editori 2017) 423–442.

<sup>21</sup> Bollók Á.: Burials of Christians and the "Christian Cemetery" in Late Antiquity and the Early Middle Ages. In: *Saint Martin and Pannonia. Christianity on the Frontiers of the Roman World* [Exhibition Catalogue], Eds. Tóth, E., Vida, T., Takács, I. (Pannonhalma–Szombathely: Savaria Museum–Museum of the Pannonhalma Abbey 2016) 113–122; Bollók Á.: A keresztények temetkezései és a keresztény temető a késő ókor és a kora középkor évszázadaiban. In: *Szent Márton és Pannónia. Kereszténység a római világ határán* [kiállítási katalógus], szerk. Tóth, E., Vida, T., Takács, I. (Pannonhalma–Szombathely: Savaria Múzeum–Pannonhalmi Apátság 2016) 113–122.

halottakkal való eltemetésének a szokásrendszerét<sup>22</sup> elemezve hogyan nyerhetünk részletesebb képet a Kárpát-medencei keresztény közösségek kora középkori jelenléről. Áttekintő elemzésben vizsgálta, hogy a test feltámadásával kapcsolatos korai keresztény tanítások mennyiben befolyásolhatták a keresztények temetkezéseibe bekerülő tárgyak mennyiségét, amelyet az európai kutatás gyakran döntő szempontnak tart a keresztények és nem keresztények temetkezései elkülönítésekor.<sup>23</sup> Részletes elemzésnek vetette alá a Közép-Duna-medence keleti-germán nyelvű kereszténységének egyedülálló emlékét, a hács-béndekpusztai ólomlemez-töredékeket, melyekről kimutatta, hogy eredetileg egy szentírási szövegeket hordozó amuletthez tartoztak.<sup>24</sup>

A projekt keretében vizsgált mindkét kutatási tematika feltárása egyazon folyamat, a Római Birodalom keretei közül az 5. század első évtizedeiben kikerült, de az ezt követő évszázadok során is a római világ peremén elhelyezkedő Kárpát-medence népeinek a kor nagyhatalmával, a Keletrómai Birodalommal folytatott kulturális érintkezéseinek részletesebb megértését szolgálta. Az eddig a kutatási projekt keretében megjelent, illetve az előadásként elhangzott és megjelenés előtt álló tanulmányok egyaránt ennek a hosszú évszázados folyamatnak egyes részleteit, illetve aspektusait tárták fel és mutatják be különféle tudományos fórumokon.

A projekt által vizsgált korszak másik sűrűsödési pontja az avar kor vége és a magyar honfoglalást megelőző időszak, a Karoling kor, amikor a kaganátus nyugati fele a Karoling birodalom része lett. Ennek a korszaknak és az ekkor zajló átalakulási folyamatnak a detektálására kiváló kutatási alapot nyújtanak a Karoling birodalom legkeletibb grófsága székhelyének, a 840 táján alapított Mosaburnak (Zalavárnak) a vonzáskörzetében feltárt avar kor végi birituális, azaz csontvázas és hamvasztásos sírokat egyaránt tartalmazó temető, amelyeket az avarok a helyi szláv népcsoportokkal együtt hoztak létre. Emlékanyaguk feldolgozása révén részletes ismereteket szerezhetünk az avar népesség viseletének,

<sup>22</sup> Bollók Á.: A „kereszt-phyllaktērion” és a mellkeresztel való temetkezés szokásának háttere a késő ókori Kelet-Mediterráneumban és a Kárpát-medencében (The “Phylactery of the Cross” and the Mortuary Practice of Burying the Dead with Pendant Crosses in the Late Antique Eastern Mediterranean and the Carpathian Basin). In: *Beatus homo qui invenit sapientiam. Ünnepi kötet Tomka Péter 75. születésnapjára*, szerk. Csécs, T., Takács, M., Merva, Sz. (Győr: Lekri Group Kft. 2016) 133–149; Bollók Á.: The “Phylactery of the Cross” and Late Antique / Early Medieval Mortuary Practices in the Eastern Mediterranean and on Its Fringes. In: *GrenzÜbergänge: Spätromisch, frühchristlich, frühbyzantinisch als Kategorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau/Late Roman, Early Christian, Early Byzantine as Categories in Historical-Archaeological Research at the Middle Danube. Akten des 27. Internationalen Symposiums der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum, Ruma, 4.–7.11.2015* In: Bugarski, I., Heinrich-Tamáska, O., Ivanišević, V., Syrbe, D. (Eds): *Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 4*. 215–230.

<sup>23</sup> Bollók Á.: Mortuary Display, Associated Artefacts, and the Resurrection of the Body in Early Christian Thought: Some Considerations for Archaeologist. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35–36 (2018) 245–270.

<sup>24</sup> Bollók Á.: A Fifth-Century Scriptural Amulet from Hács-Béndekpuszta in its Mediterranean Context. In: *Zwischen Byzanz und der Steppe: Archäologische und historische Studien. Festschrift für Csanád Bálint zum 70. Geburtstag/Between Byzantium and the Steppe. Archaeological and Historical Studies in Honour of Csanád Bálint on the Occasion of His 70th Birthday*, Eds. Bollók, Á., Csiky, G., Vida, T. (Budapest: Institute of Archaeology RCH HAS 2016) 31–61; Bollók Á.: Keresztény amulett Hács-Béndekpusztáról. In: *Népek és kultúrák a Kárpát-medencében. Tanulmányok Mesterházy Károly tiszteletére*, szerk. Bollók, Á., Gergely, K., Kolozsi, B., Pető, Zsuzsa, Szenthe, G. (Budapest–Debrecen–Szeged: Magyar Nemzeti Múzeum–Déri Múzeum–MTA BTK Régészeti Intézet–SZTE Régészeti Tanszék 2016) 81–112.

ízlésvilágának, értékrendjének a változásáról, akkulturációjuk több évtizeden keresztül zajló, területenként eltérő módon, más és más kihatással járó, lassú folyamatáról.

A projekt futamideje alatt befejeztük a délnyugat-dunántúli késő avar kori birtuális temetőknek (Zalacomár-Lesvári dűlő, Söjtör, Kehida-Tsz Major, Kehida-Fövényes) a közlésre előkészítését (Szöke Béla Miklós). A leletanyag restaurálásának befejezése után került sor az összesen 1054 sír egységes szempontok szerinti leírására, katalógusba rendezésére, a leletek leltározására, a kerámia-leletek, az ékszerek, viseleti és használati tárgyak, lószerszámok és fegyverek szakszerű leírására, táblába rendezett rajzolásra, fotózására és a különleges készítés-technikai részletek mikroszkópos vizsgálatára az intézet Zeiss SteREO Discovery.V12 típusú sztereomikroszkópján. A projekt végére teljesen elkészült a sírok katalógusa, nyomdakész állapotban vannak a rajztáblák, fotók, és egy egységesítő szerkesztést (Blay Adrienn) követően megkezdődött a katalógus német nyelvre fordítása. Ugyancsak befejeződött a temetők embertani anyagának feldolgozása, és tudományos kiértékelése.<sup>25</sup> Az avar emlékanyag feldolgozásához kapcsolódóan önálló tanulmány készült az avar kor végi övveretek egy csoportjának, az ún. Hohenberg típusban a készítési technikájáról, kulturális kötődéseiről, különösen annak itáliai és Alpok-vidéki kapcsolatiról. Beigazolódott, hogy a bonyolultabb, eddig csak Bizáncból ismert ötvöstechnikai eljárásokat a késő avar Kaganátusban is ismerték és alkalmazták az ötvösök.<sup>26</sup>

A Karoling időszak legfontosabb régészeti lelőhelye Mosaburg/Zalavár, melynek 70 éve folyó régészeti kutatása révén mintegy négyezer 9.-11. századi temetkezés, több száz települési objektum, ház és gazdasági épület, továbbá több templom, erődítési rendszerek, és nem utolsósorban hatalmas leletanyag, több mint félmillió kerámiatöredék és közel 300 restaurált edény vált kutathatóvá.<sup>27</sup> Ennek a régészeti emlékanyagnak több fontos egységét sikerült a projekt során publikáláshoz közeli állapotba hozni. Elkészült a Hadrianus és Mária templom körül létesült két és félezer síros 9-12. századi temető leíró katalógusa és ezzel párhuzamosan befejeződött a temető embertani anyagának a meghatározása is, amit kiegészítenek a temetőből vett mintáknak az Oxford Radiocarbon Accelerator Unit, Research Laboratory for Archaeology és a glasgowi Scottish Universities Environmental Research Centre (SUERC)-ben végzett radiokarbon (14C), továbbá d15N és d13C izotópok mérései. A sírokból előkerült ékszerek, egyszerűbb kivitelű tárgyak jelentős mennyiségű csoportjának, mintegy 200 leletnek az anyagát hordozható röntgenfluoreszcens spektrométerrel (hXRF) mérték meg (Mozgai Viktória és Bajnóczky Bernadett Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földtani és Geokémiai Intézet).

A mosaburgi székhely települési objektumaiból előkerült kerámialelet között mintegy 4000 töredék polírozott felületű sárga díszkerámia, melynek eredetéről, elterjedéséről, használati

<sup>25</sup> Kiss, K., Szeniczey, T., Marcsik, A., Szvák, E., Karlinger, K., Mészáros, Kis Zs., Szabó, L., Sklánitz, A., Buczkó, K., Szöke, B. M.: Kehida-Fövényes 8–9. századi népességének történeti embertani vizsgálata, *Anthropológiai Közlemények* 60 (2019) 3-25.

<sup>26</sup> B. M. Szöke: Spätantike Reminiszenzen im Karpatenbecken des 8.-9. Jahrhunderts? *Antaesus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35-36 (2018) 291-309.

<sup>27</sup> Szöke, B. M.: Über die siedlungsgeschichtlichen Phasen von Mosaburg/Zalavár in der Karolingerzeit, In: E., Nowotny; M., Obenaus; S., Uzunoglu-Obenaus (Hrsg.): *50 Jahre Archäologie in Thunau am Kamp. Festschrift für Herwig Friesinger*. Krems, Donau-Universität Krems, Landessammlungen Niederösterreich, (2018) 192-201.



köréről elemző tanulmány készült, amelyben sikerült igazolni ennek a diszkerámia-csoportnak a keresztény térítéssel való szorosabb kapcsolatot. Külön tanulmány foglalkozott a Karoling birodalom peremvidékének nemességével, közjogi különállásának, a kereszténység terjesztésében játszott szerepének és a birodalmi arisztokráciához fűződő kapcsolatának kérdésével.<sup>28</sup> A projekt végére elkészült és nyomdába került a „Karoling-kor Pannóniában” című monográfia, ami a Kr. u. 791 és 907 közötti időszak történeti és régészeti forrásait kritikai forráselemzéssel újraértékeli, egyes speciális kérdésekről előtanulmány készül. Rendszerezi az alsó- és felső ausztriai és a dunántúli avar kori végi és Karoling-kori régészeti emlékanyagot, a temetkezési szokásokat és a viseleti és használati tárgyakat, (újra)értékeli a világi és egyházi épített emlékeket, templomokat, palotákat, erődítéseket és összeveti a Karoling birodalomból ismert hasonló emlékekkel (Szöke Béla Miklós).<sup>29</sup>

A Karoling kori régészeti emlékek kutatásának másik súlypontját a központ és periféria viszonyának vizsgálata, és az anyagi kultúrában megmutatkozó különbségek feltárása, a különböző települések kerámia leletanyagának elemzése adta (Gergely Katalin). Első lépésként egy egységes, sok szempontot vizsgáló, adatbázis építésére alkalmas adatfelvételi rendszert határoztunk meg és mintegy 10.000 tételt számláló adatbázist építettünk ki. Ez a korábban feltárt, feldolgozatlan vagy csupán részben publikált Karoling-kori települések teljes leletanyagát tartalmazta: Mosaburg/Zalavár-Vársziget több települési tömbjének, a Vársziget periférikusabb elhelyezkedésű és jelentőségű északi felének (1973-1979) és a sziget déli részén, Priwina és Kocel udvarházát övező települési tömbnek a feldolgozása is elkészült (1951-1953, 1963-1966).<sup>30</sup> Ezzel párhuzamosan revízió alá vettük a közvetlen vonzáskörzethez tartozó, Zalavár-Récéskút (1946-1947, 1953; 1961, 1963), valamint Zalavár-Kövecses (1976-1978) és Zalavár-Rezes (1981-1982) lelőhelyek lelet-együtteseit is. A kutatás során a leletanyagot nemcsak a horizontális, hanem a Vársziget több pontján a vertikális stratigráfiai elemzést is el tudtuk végezni, így a relatív kronológiai szempontú megfigyelésre is alkalom nyílt. Az erődítés leletanyagának feldolgozása, szerkezeti elemzése és településszerkezeti összefüggések tették lehetővé a sánc újrakelvezését a 9. század legvégére, a 9-10. század fordulójára, amit dendrokronológiai vizsgálat (Grynaeus András) is megerősített.<sup>31</sup> A technológiai, morfológiai osztályozás és statisztikai elemzés után meghatározhatóvá váltak azok az indikátorok, melyek egyfelől a központ egyedi sajátosságaként értelmezhetők, másfelől a periféria településeinek a központtal való

<sup>28</sup> Szöke B. M.: Gentile- und Reichsadel am Rande des Karolingischen Reiches archäologisch gesehen. in: *Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformation of Social Representation / Macht und Kultur des frühen Mittelalters im Karpatenbecken: Transformation der gesellschaftlichen Repräsentation*. Budapest 2019. május 9.-10.

<sup>29</sup> Néhány történeti kérdésre előtanulmány is született: Szöke, B. M.: Priwina in Nitra und Mosaburg, In: G. Fusek (Hrsg.) *Archäologische Studien zum frühen Mittelalter*, Nitra, Archeologicky Ústav Slovenské Akadémie Vied, (2017) 175-191; Szöke, B. M.: What did the Treaty of Aachen do for the peoples of the Carpathian basin? In: M. Ancic; J. Shepard; T. Vedris (eds): *Imperial Spheres and the Adriatic: Byzantium, the Carolingians and the Treaty of Aachen (812)*, New York - London, Routledge, (2018) 195-206; B. M. Szöke: Die Karolingerzeit in Pannonien, Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz 2019; Szöke B. M.: A Karoling-kor Pannóniában, Mosaburg-Zalavár Nr. 1. Budapest 2019.

<sup>30</sup> Gergely K.: Erődítés Zalavár-Várszigeten. Régi ásatások – új eredmények – Die Befestigung von Mosaburg/Zalavár. Alte Ausgrabungen – neue Ergebnisse. *Archaeológiai Értesítő* 140 (2015) 115–148.

<sup>31</sup> Gergely K.: Die Überreste des karolingerzeitlichen Herrenhofes und der Befestigung in Mosaburg/Zalavár aufgrund der Ausgrabungen von Géza Fehér und Ágnes Cs. Sós (1951–1966). *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (2016) 287–372.

kapcsolatát, a település rangját jelzik (díszkerámia, import kerámia, grafitos áru jelenléte vagy hiánya, előfordulásának aránya).<sup>32</sup> A különböző településtípusok összehasonlító elemzése révén megfoghatóvá vált az egyes településtípusok és a régészeti leletanyaguk összefüggése, a különböző településtípusok egyedi jellegzetességei, valamint az a kérdés, hogy miben nyilvánul meg a lokális központ és agglomerációjába tartozó periféria különbsége. Egy mainzi és egy brno-i tanulmányút kiváló alkalmat kínáltak a Karoling birodalom központi területe pfalzainak és anyagi kultúrájának, valamint a Karoling peremvidék Dunától északra eső területének, a morva területek leletanyagának a pannóniaival való összevetésére.

A központ és periféria vizsgálatának (a birodalom központi térsége és perifériája, a lokális központ és annak vonzáskörzete) harmadik szintjeként a Karoling kultúrájú provincia és az Alföld, mint periféria egy-egy településének összehasonlítására is kísérlet történt egy esettanulmány keretén belül. A Karoling peremkultúra délnyugat-dunántúli régiójának egységes, magas minőséget képviselő, ugyanakkor összetett, többretegű anyagi kultúrája ellenpontjaként vizsgáltuk meg egy észak-alföldi falusias települést, az avar kor végi, 9. századi Nagykálló-Harangod lelőhely jelentősen más összetételű leletanyagát.<sup>33</sup>

2016-ban és 2019-ben két nemzetközi konferenciát rendeztünk, amelynek a célkitűzése az volt, hogy kísérjük meg végigkövetni a hatalmi formációk átalakulásainak kultúraformáló erejét a római Pannónia provincia felhagyása, illetve a magyar honfoglalás és megtelepedés közötti időszakában. A 2016. novemberben<sup>34</sup> megrendezett összejövetel a kora középkori Kárpát-medence két meghatározó jelentőségű, egymással folyamatosan interakcióban lévő, a történeti folyamatokban változó intenzitással résztvevő csoportjának, a „romanizáltaknak” és a „barbároknak” a viszonyrendszerét állította a középpontba, és a közöttük kialakult kapcsolatok jellegének, irányának, intenzitásának és mélységének elemző vizsgálatával e két nagy csoportja akkulturációjának és hagyományörzésének mélyebb okait és dinamikáját határozta meg. A 2019. májusban<sup>35</sup> rendezett második nemzetközi találkozón az elitváltás, elitvándorlás, társadalmi hierarchia és szociális struktúra átalakulása a népvándorlások hatására kérdéskört vitattuk meg.

<sup>32</sup> Gergely K.: Kora középkori kerámia Zalavár-Vársziget déli részéről (A Fehér Géza ásatásaiból [1951–1954] származó leletanyag revíziója) – Early Medieval Pottery from the southern Area of Zalavár-Vársziget [Mosaburg-Castle Island] (A revision of the findings from Géza Fehér's excavations, 1951–1954). In: Simonyi E. – Tomka G. (szerk.): „A cserép igazat mond, ha helyette nem mi akarunk beszélni” Regionalitás a középkori és kora újkori kerámiában. A Magyar Nemzeti Múzeumban 2013. január 9–11. között rendezett konferencia előadásai. *Opuscula Hungarica IX*. Budapest 2016, 29–43.

<sup>33</sup> Gergely K.: Avar kor végi település Északkelet-Magyarországon: Nagykálló-Harangod. *Communicationes Archaeologicae Hungariae 2017/2018-* megjelenés előtt

<sup>34</sup> Transformation und Konfrontation mit der römischen Tradition in der Spätantike und im frühen Mittelalter – Romani und Barbaren in West- und Ost-Mitteleuropa / Facing and Transforming the Roman Tradition in the Late Antiquity and the Early Middle Ages – Romaness and the Barbarians in Western and Central Europe. 10–11. November 2016. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35-36 (2018) 13-309.

<sup>35</sup> Macht und Kultur des frühen Mittelalters im Karpatenbecken: Transformation der gesellschaftlichen Repräsentation – Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformation of Social Representation. A szerkesztett előadások az *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 2021. évi kötetében jelennek meg.

## Publikációk NKFI-OTKA 111853-ra hivatkozással

1. F. Horváth: Eine besondere Gruppe der spätrömischen Keramik mit polierter Oberfläche. Beiträge zu den römisch-barbarischen Beziehungen. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (2016) 41–104.
2. F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi – S. Évinger– Zs. Bernert: Barbarisierte Römer – Romanisierte Barbaren? Interpretationsmöglichkeiten der fremden Komponente am Beispiel des Gräberfeldes von Somogyszil. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35–36 (2017–2018) [2018] 39–65.
3. F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi: Analyse der spätrömischen Grab- und Beigabensitte. Lehre zur Überprüfung des Gräberfeldmaterials von Somogyszil. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 70 (2019) 83–136.
4. S. Évinger – Zs. Bernert: Anthropological assessment of the of the Late Roman cemetery at Somogyszil-Döggküti-dűlő. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 70 (2019) 137–166.
5. A. Mihácz-Pálfi: Recenzió: Romania Gothica II. The Frontier World. Romans, Barbarians and Military Culture. Proceedings of the International Conference at the Eötvös Lóránd University, Budapest, 1–2 October 2010. Ed. by Tivadar Vida with assistance from Philip Rance and Adrien Blay, István Koncz, Levente Samu. Institute of Archaeological Science at the Eötvös Lóránd University, Martin Opitz Kiadó, Budapest 2015. *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából Új sorozat IX. (XIX.) kötet. 2014* (2016) 271–280.
6. Mihácz-Pálfi A. – Bereczki Zs.: Adatok az avar kori koponyatorzítás kérdéséhez. In: Merva Szabina (Szerk.): *Hadak útján XXII. A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXII. konferenciája. Altum Castrum. A visegrádi Mátyás Király Múzeum füzetek 9.* Visegrád 2017, 173–187.
7. Masek Zs. – Mihácz-Pálfi A.: Gepida kori fibulatöredék Tótkomlós–Kopáncs-halomról. In: Bíró Gy. – Katona-Kiss A. – Rózsa Z. (Szerk.): *Fémek a földből. Mozaikok Orosháza és vidéke múltjából I.* Orosháza 2018, 47–49.
8. Mihácz-Pálfi A.: A balatonszemesi 5. századi temető kisleletei – Anyagközlés és elemzés [Grave finds of the cemetery at Balatonszemes (fifth century AD) – Catalogue and analysis of the finds]. In: Rácz Zs. – Koncz I. – Gulyás B. (eds): „Hadak útján” A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Gazdaság – kereskedelem – kézművesség. Budapest, 2016. november 3–4. *Dissertationes Archaeologicae Supplementum 2.* Budapest 2018, 129–161.
9. Mihácz-Pálfi A.: Hagyomány, átalakulás és innováció az 5. századi női viseletben (Traditions, transitions and innovations in the 5th-century female costume). *Archaeologiai Értesítő* 143 (2018) 23–49.
10. Mihácz-Pálfi A.: Form- und Herstellungstechnische Analyse der Bügelfibeln von Balatonszemes aus dem dritten Viertel des 5. Jahrhunderts. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35–36 (2017–2018) [2018] 67–89.
11. A. Mihácz-Pálfi: Die Rolle der künstlichen Schädeldeformation in den frühmittelalterlichen Gesellschaften des östlichen Karpatenbeckens. In: D. Quast –T. Vida – Zs. Rácz – I. Koncz

- (Hrsg.): *Kollaps – Neuordnung – Kontinuitäten. Das Theißgebiet nach dem Untergang des Hunnenreiches*. Internationale Tagung am 14.-15. Dezember 2015. Budapest 2019, 537–586.
12. Mihácz-Pálfi A.: A balatonszemesi 5. századi fibulák készítéstechnikai és díszítő eljárásának régészeti és archeometriai (mikroszkópos) vizsgálatai. *Új generáció. A szegedi Régészeti Tanszék tehetséggondozásának elmúlt évtizedei*. Szeged 2020. Kézirat
  13. Masek Zs.: Attila sírjának nyomában – A jászalsószentgyörgyi késő szarmata kori halomsíros temető. In: Ilon G. (szerk.): *Régészeti nyomozások Magyarországon 2*. Budapest 2019, 205–224.
  14. Masek Zs.: Lévai típusú fibulatöredék Rákóczifalváról (Fragment of a Levice–Prša type brooch from Rákóczifalva). *Jósa András Múzeum Évkönyve* (Nyíregyháza) 60 (2018) [2019] 55–70.
  15. Masek Zs.: Jászfényszaru és környékének római kori régészeti emlékei. In: Gulyás A. Z. (szerk.): *A Jászság kapuja, Jászfényszaru: Régészeti tanulmányok Jászfényszaruról*. Jászfényszaru 2019, 46–78.
  16. Masek Zs.: A Közép-Tisza-vidék településtörténete a Kr. u. 4-6. században. Budapest 2019 (Nyomdában).
  17. Masek Zs.: Új szempontok a hun kori üstök kutatásához egy új magyarországi lelet tükrében. In: Rácz Zs. – Koncz I. – Gulyás B. (szerk.) „*Hadak útján*” – *A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Gazdaság – kereskedelem – kézművesség. Dissertationes Archaeologicae Supplementum 2*. Budapest 2018, 45–127.
  18. Masek Zs.: A gepida kor Hódmezővásárhely térségében I. Településszerkezeti elemzés és a Hódmezővásárhely, Kotac-parti 1934. évi feltárás gepida településkerámiája. In: Korom A. – Balogh Cs. – Major B. – Türk A. (szerk.): *Relationes rerum. Régészeti tanulmányok Nagy Margit tiszteletére*. A PPKÉ BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai 10. Budapest 2018, 419–445.
  19. Zs. Masek: A fresh look at Hunnic cauldrons in the light of a new find from Hungary. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 68 (2017) 75–136.
  20. Masek Zs.: Településkutatás a kora népvándorlás kori Alföldön. Az MRT tanulságairól. In: Benkő E. – Bondár M. – Kolláth Á. (szerk.): *Magyarország Régészeti Topográfiája. Múlt, jelen, jövő*. Budapest, 2017. 289–300.
  21. Masek Zs.: The transformation of Late Antique comb types on the frontier of the Roman and Germanic world – Early medieval antler combs from Rákóczifalva (County Jász-Nagykunszolnok, Hungary). *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (2016) 105–172.
  22. Masek Zs.: „Barbárok?” – A rákóczifalvi késő szarmata – hun kori pusztulási horizont értékelése (“Barbarians?” – Interpretation of the Late Sarmatian-Hunnic Period Destruction Horizon at Rákóczifalva). In: Türk A. (főszerk.): *Hadak útján XXIV. A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája*. Esztergom 2014. november 4–6. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensiae* No. 3.1 – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 3.1. Budapest–Esztergom, 2015. 371–406.

23. Masek Zs.: Száz gepida ház – A rákóczipfalvi gepida település szerkezete (“Hundred Gepid Dwellings” – The Structure of the Gepid Settlement at Rákóczipfalva). In: Türk A. (főszerk.): *Hadak útján XXIV. A népvándorlások fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája*. Esztergom 2014. november 4–6. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensiae* No. 3.1 – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 3.1. Budapest–Esztergom, 2015. 407–445.
24. Masek Zs.: Dák divat Pannonia határán? Az alföldi jazigok romanizációjának kezdeteihez (Dacian fashion on the fringes of Pannonia? How the Romanisation of the Jazygians of the Hungarian Plain began). In: Kovács L. – Révész L. (szerk.): *Népek és kultúrák a Kárpát-medencében. Tanulmányok Mesterházy Károly tiszteletére*. Budapest, 2016. 147–178.
25. Masek Zs.: A magyarországi hun üstök. *Határtalan régészet* – Régészeti ismeretterjesztő magazin, 2016/1. szám, 14–16.
26. Masek Zs.: Hun kori üstök Magyarországon – Egy új lelet kapcsán/ Hun Period Cauldrons in Hungary - Current Research in the Light of a New Find. *Magyar Régészet – Online magazin*, 2015 nyár/ *Hungarian Archaeology – E-Journal*, 2015 Summer
27. Bollók Á.: Byzantium on the Theiss. Of Byzantine Diplomacy, the Emperor’s Image and the Avars. *Convivium, II.1 (2015): Many Romes. Studies in Honor of Hans Belting* 38–53.
28. Bollók Á.: A Fifth-Century Scriptural Amulet from Hács-Béndekpuszta in its Mediterranean Context. In: Bollók, Á., Csiky, G., Vida, T. (Eds): *Zwischen Byzanz und der Steppe: Archäologische und historische Studien. Festschrift für Csanád Bálint zum 70. Geburtstag/Between Byzantium and the Steppe. Archaeological and Historical Studies in Honour of Csanád Bálint on the Occasion of His 70th Birthday*, (Budapest: Institute of Archaeology RCH HAS 2016) 31–61.
29. Bollók Á.: Keresztény amulett Hács-Béndekpusztáról. In: Bollók, Á., Gergely, K., Kolozsi, B., Pető, Zsuzsa, Szenthe, G. (szerk.): *Népek és kultúrák a Kárpát-medencében. Tanulmányok Mesterházy Károly tiszteletére* (Budapest–Debrecen–Szeged: Magyar Nemzeti Múzeum–Déri Múzeum–MTA BTK Régészeti Intézet–SZTE Régészeti Tanszék 2016) 81–112.
30. Bollók Á.: A „kereszt-phylaktērion” és a mellkeresztrel való temetkezés szokásának háttere a késő ókori Kelet-Mediterráneumban és a Kárpát-medencében (The “Phylactery of the Cross” and the Mortuary Practice of Burying the Dead with Pendant Crosses in the Late Antique Eastern Mediterranean and the Carpathian Basin). In: Csécs, T., Takács, M., Merva, Sz. (szerk.): *Beatus homo qui invenit sapientiam. Ünnepi kötet Tomka Péter 75. születésnapjára*, (Győr: Lekri Group Kft. 2016) 133–149.
31. Bollók Á.: The “Phylactery of the Cross” and Late Antique / Early Medieval Mortuary Practices in the Eastern Mediterranean and on Its Fringes. In: Bugarski, I., Heinrich-Tamáska, O., Ivanišević, V., Syrbe, D (Hrsg.): *GrenzÜbergänge: Spätromisch, frühchristlich, frühbyzantinisch als Kategorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau/Late Roman, Early Christian, Early Byzantine as Categories in Historical-Archaeological Research at the Middle Danube. Akten des 27. Internationalen Symposiums der Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum, Ruma, 4.–7.11.2015* (Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 4), (Remshalden: Greiner 2016) 215–230.

32. Bollók Á.: Burials of Christians and the “Christian Cemetery” in Late Antiquity and the Early Middle Ages. In: Tóth, E., Vida, T., Takács, I. (Eds): *Saint Martin and Pannonia. Christianity on the Frontiers of the Roman World* [Exhibition Catalogue], (Pannonhalma–Szombathely: Savaria Museum–Museum of the Pannonhalma Abbey 2016) 113–122.
33. Bollók Á.: A keresztények temetkezései és a keresztény temető a késő ókor és a kora középkor évszázadaiban. In: Tóth, E., Vida, T., Takács, I. (szerk.): *Szent Márton és Pannónia. Kereszténység a római világ határán* [kiállítási katalógus] (Pannonhalma–Szombathely: Savaria Múzeum–Pannonhalmi Apátság 2016) 113–122.
34. Bollók Á.: Christians, Christianity and the ‘Northern Barbarians’ in Late Antiquity and the Early Middle Ages. In: Ebanista, C., Rotili, M. (Eds): *Dalle steppe al mediterraneo. Popoli, culture, integrazione. Atti del Convegno internazionale di studi Fondazioni e rituali funerari delle aristocrazie germaniche nel contesto mediterraneo Cimitile-Santa Maria Capua Vetere, 18-19 giugno 2015. Atti del Convegno internazionale di studi Oriente e Occidente fra tarda antichità e medioevo popoli e culture dalle steppe al Mediterraneo Cimitile-Santa Maria Capua Vetere, 16-17 giugno 2016*, (Napoli: Guida Editori 2017) 423–442.
35. Bollók Á.: Mortuary Display, Associated Artefacts, and the Resurrection of the Body in Early Christian Thought: Some Considerations for Archaeologist. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35–36 (2018) 245–270.
36. Bollók Á.: A bizánci diplomácia és az avar elit a 6–7. században: Értelmezési kísérlet. In: Balogh, Cs., Szentpéteri, J., Wicker, E. (szerk.): *Hatalmi központok az Avar Kaganátusban (Power Centres of the Avar Khaganate)* (Kecskemét: Katona József Múzeum - MTA BTK MÓT 2019) 211-248.
37. Bollók Á.: A Kárpát-medence avar kori lakóinak képi világa. *Határtalan Régészet* 4/1 (2019) 14–17.
38. Gergely K.: Erődítés Zalavár-Várszigeten. Régi ásátások – új eredmények – Die Befestigung von Mosaburg/Zalavár. Alte Ausgrabungen – neue Ergebnisse. *Archaeológiai Értesítő* 140 (2015) 115–148.
39. Gergely K.: Kora középkori kerámia Zalavár-Vársziget déli részéről (A Fehér Géza ásataiból [1951–1954] származó leletanyag revíziója) – Early Medieval Pottery from the southern Area of Zalavár-Vársziget [Mosaburg-Castle Island] (A revision of the findings from Géza Fehér’s excavations, 1951–1954). In: Simonyi E. – Tomka G. (szerk.): „A cserép igazat mond, ha helyette nem mi akarunk beszélni” *Regionalitás a középkori és kora újkori kerámiában*. A Magyar Nemzeti Múzeumban 2013. január 9–11. között rendezett konferencia előadásai. *Opuscula Hungarica* IX. Budapest 2016, 29–43.
40. Gergely K.: Die Überreste des karolingerzeitlichen Herrenhofes und der Befestigung in Mosaburg/Zalavár aufgrund der Ausgrabungen von Géza Fehér und Ágnes Cs. Sós (1951–1966). *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (2016) 287–372.
41. Gergely K.: Erődítéskutatás Zalavár-Várszigeten - Kerámia és keltezés – Befestigungsforschung in Zalavár/Mosaburg - Keramik und Datierung. In: Perémi, Á. (szerk.): *Hadak útján XXIII. Népvándorlás Kor Fiatal Kutatóinak XXIII. konferenciakötete* Veszprém, 2013. október 2-4. Veszprém, Laczkó Dezső Múzeum, (2016) 231–257.

42. Gergely K.: Avar kor végi boronaház Nagykálló-Harangod lelőhelyen – Log House from the End of the Avar Age at Nagykálló-Harangod Site). In: Merva Sz. (szerk.): *Altum Castrum - A Visegrádi Mátyás Király Múzeum Füzetei 9. Hadak útján XXII. A népvándorlás kor fiatal kutatóinak XXII. konferenciája* Visegrád 2012. október 2–4., (2017) 349–380.
43. Gergely K.: Avar kor végi település Északkelet-Magyarországon: Nagykálló-Harangod. *Communicationes Archaeologicae Hungariae* 2017/2018- megjelenés előtt
44. Szőke, B M: Priwina in Nitra und Mosaburg, In: G. Fusek (Hrsg.) *Archäologische Studien zum frühen Mittelalter*, Nitra, Archeologicky Ústav Slovenské Akadémie Vied, (2017) 175-191.
45. Szőke, B M.: Katalog, In: Ch. Lübke; M. Hardt (Hrsg..) *Vom spätantiken Erbe zu den Anfängen der Romanik : 400-1000*, Berlin, Deutscher Kunstverlag (2017) 436-465.
46. Szőke, B. M.: What did the Treaty of Aachen do for the peoples of the Carpathian basin? In: M. Ancic; J. Shepard; T. Vedris (eds): *Imperial Spheres and the Adriatic: Byzantium, the Carolingians and the Treaty of Aachen (812)*, New York - London, Routledge, (2018) 195-206.
47. B. M. Szőke: Spätantike Reminiszenzen im Karpatenbecken des 8.-9. Jahrhunderts? *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae*: 35-36 (2018) 291-309.
48. Szőke, B. M.: Über die siedlungsgeschichtlichen Phasen von Mosaburg/Zalavár in der Karolingerzeit, In: E., Nowotny; M., Obenaus; S., Uzunoglu-Obenaus (Hrsg.): *50 Jahre Archäologie in Thunau am Kamp. Festschrift für Herwig Friesinger*. Krems, Donau-Universität Krems, Landessammlungen Niederösterreich, (2018) 192-201.
49. Kiss, K., Szeniczey, T., Marcsik, A., Szvák, E., Karlinger, K., Mészáros, Kis Zs., Szabó, L., Sklánitz, A., Buczkó, K., Szőke, B. M.: Kehida-Fövényes 8–9. századi népességének történeti embertani vizsgálata, *Anthropológiai Közlemények* 60 (2019) 3-25.
50. Szőke B. M.: Az Avar hring aranya. *Határtalan régészet*. Archeológiai Magazin IV. évf. 1. szám (2019) 10-13.
51. Szőke B.M.: A Karoling-birodalom legkeletibb grófságának székhelye: Mosaburg/Zalavár-Vársziget. *Élet és Tudomány* 2019/18. 561-563.
52. Szőke B. M.: A Karoling-birodalom legkeletibb grófságának székhelye: Mosaburg/Zalavár-Vársziget. In: Somorjai Á. (szerk.): *A Zalavári (Zalaapáti) Szent Adorján Bencés Apátság millenniuma 1019-2019*. Zalaapáti 2019. 9-15.
53. Szőke, B. M. (Hrsg.): Transformation und Konfrontation mit der römischen Tradition in der Spätantike und im frühen Mittelalter – Romani und Barbaren in West- und Ost-Mitteleuropa / Facing and Transforming the Roman Tradition in the Late Antiquity and the Early Middle Ages – Romaness and the Barbarians in Western and Central Europe. 10-11. November 2016. *Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae* 35-36 (2018) 13-309.

54. B. M. Szőke: Die Karolingerzeit in Pannonien, Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz 2019, in print
55. Szőke B. M.: A Karoling-kor Pannoniában, Mosaburg-Zalavár Nr. 1. Budapest 2019, nyomdában

### Nemzetközi rendezvényen tartott előadások

1. F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi: “Barbarisierte Römer” – “Romanisierte Barbaren” im Spiegel der südpannonischen Gräberfelder aus der Sicht der provinzialrömischen Archäologie. “Facing and Transforming the Roman Tradition in Late Antiquity and the Early Middle Ages – Roman-ness and the Barbarians in Western and East Central Europe“ / „Transformation und Konfrontation mit der römischen Tradition in der Spätantike und im frühen Mittelalter – Romani und Barbaren in West- und Ost-Mitteleuropa“ MTA BTK Régészeti Intézet. Budapest, 10th–12th November, 2016.
2. A. Mihácz-Pálfi: Changes in the 5th-century Female Dress and Dress Accessories in Pannonia. *Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformations of Social Display*. Institute of Archaeology, RCH HAS. Budapest, 9th–10th May, 2019.
3. A. Mihácz-Pálfi: Aspects of the interpretation of artificial cranial deformation in the Hunnic period. *Attila’s Europe? Structural transformation and strategies of success in the European Hun period*. Hungarian National Museum - Eötvös Loránd University. Budapest, 6-8 June 2019.
4. F. Horváth – A. Mihácz-Pálfi: “Barbarisierte Römer” – “Romanisierte Barbaren” im Spiegel der südpannonischen Gräberfelder aus der Sicht der provinzialrömischen Archäologie. “Facing and Transforming the Roman Tradition in Late Antiquity and the Early Middle Ages – Roman-ness and the Barbarians in Western and East Central Europe“ / „Transformation und Konfrontation mit der römischen Tradition in der Spätantike und im frühen Mittelalter – Romani und Barbaren in West- und Ost-Mitteleuropa“ MTA BTK Régészeti Intézet. Budapest, 10th–12th November, 2016.
5. A. Mihácz-Pálfi: Changes in the 5th-century Female Dress and Dress Accessories in Pannonia. *Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformations of Social Display*. Institute of Archaeology, RCH HAS. Budapest, 9th–10th May, 2019.
6. A. Mihácz-Pálfi: Aspects of the interpretation of artificial cranial deformation in the Hunnic period. *Attila’s Europe? Structural transformation and strategies of success in the European Hun period*. Hungarian National Museum - Eötvös Loránd University. Budapest, 6-8 June 2019.
7. V. Mozgai, E. Horváth, A. Mihácz-Pálfi, Zs. Hajnal, B. Bajnóczi: Metal composition and decoration techniques of polychrome gold and gildedsilver brooches from the 5th-century AD Carpathian Basin. *Young Researchers in Archaeometry*. Paris, 22–24 September 2019.
8. V. Mozgai, E. Horváth, A. Mihácz-Pálfi, R. Piros, G. Szenthe, Zs. Hajnal, B. Bajnóczi: Possibilities and limitations of non-invasive analytical methods in the examination of precious



metal objects and their decorations – case studies from the Migration Period. Workshop. *Archaeological Finds & Analytical Methods. Ceramics, Stone and Metals*. Natural History Museum Vienna, 12–13 December 2019.

9. Zs. Masek: Dakische Mode an der pannonischen Grenze. Untersuchungen zur Akkulturation in der ungarischen Tiefebene während der frühen römischen Kaiserzeit. *XI. Frühgeschichtliche Konferenz Archäologie der Barbaren 2015. Internationale Tagung im MAMUZ Museum Mistelbach. Landessammlungen Niederösterreich*; Institut für Museale Sammlungswissenschaften der Donau-Universität Krems; Institut für Urgeschichte und Historische Archäologie der Universität Wien; Prähistorische Abteilung des Naturhistorischen Museums; Lehrstuhl für Archäologie der Universität Hradec Kralove. Mistelbach, Ausztria, 2015. november 4–6.
10. Zs. Masek: Spätantike Siedlungskeramik aus der Ungarischen Tiefebene und ihre frühmittelalterliche Transformation (2015. november 7.). „Grenzübergänge“ – „Spätromisch“, „frühchristlich“, „frühbyzantinisch“ als Kategorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau (4.–8. Jh. n. Chr.); Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas; Ruma, Vajdaság, 2015. november 4–7.
11. Zs. Masek: Neue archäologische Ergebnisse zu gepidischen Siedlungen im Theißgebiet. *Kollaps – Neuordnung – Kontinuitäten: Das Theißgebiet nach dem Untergang des Hunnenreiches*. Römisch-Germanisches Zentralmuseum Forschungsinstitut für Archäologie; ELTE BTK Régészettudományi Intézet; MTA BTK Régészeti Intézet. Budapest, 2015. december 14–15.
12. Zs. Masek: “Barbarisierte Römer” – “Romanisierte Barbaren” in den pannonischen Gräberfeldern aus der Sicht der barbarischen Archäologie. *Facing and Transforming the Roman Tradition in Late Antiquity and the Early Middle Ages – Roman-ness and the Barbarians in Western and East Central Europe*. Budapest, 10.–11. November 2016, MTA BTK Jakobinus terem
13. Zs. Masek: Die gepidenzeitliche gestempelte Keramik als Repräsentationsmittel. *30. Internationales Symposium „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum“: Production – Consumption – Representation. Food and drink among the Roman and Early Medieval elites as revealed by archaeological and bioarchaeological sources*. Brno, 14.-16. November 2018.
14. Zs. Rácz – E. Soós – Zs. Masek – Á. B. Tóth: Transformation of settlement and subsistence strategies in the Carpathian Basin in the 5th-6th centuries AD. *The 5th eoarchaeological Conference: Late Antiquity and Migration Period in the Light of Geoarchaeological Records from the Eastern Mediterranean, Eastern Adriatic and Adjacent Regions*. Zagreb 23rd–24th October 2018.
15. Zs. Masek: Tracing the Social Representation in Grave Constructions and Cemetery Types in the Late Antique Hungarian Plain. *Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformations of Social Display*. Budapest, 9<sup>th</sup>–10<sup>th</sup> May, 2019.

16. Zs. Masek: Settlement research of the 5th c. AD in the core of the Hunnic Empire A chronological approach. *Attila's Europe? Structural transformation and strategies of success in the European Hun period*. Budapest, 6-8 June, 2019.
17. Zs. Masek – K. Kocsis – A. Marcsik – Zs. Veres – T. Hajdu: Acts of warfare or ritual violence in the Hunnic period from the Hungarian Plain. *25th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists – Beyond paradigms*. Bern, Svájc, 2019. szeptember 4–8.
18. P. Barkóczy – Z. May – Zs. Masek: Metallographic examination of the Hunnic cauldron fragment from Ócsa, Hungary. *5th International Conference: Archeometallurgy in Europe 2019*. Miskolc, 19th-21th June, 2019.
19. Á. Bollók: 'The "Phylactery of the Cross" and Early Medieval Mortuary Practices in the Eastern Mediterranean and on Its Northern Fringes': Előadás a '„GrenzÜbergänge“. „Spätromisch“, frühchristlich“, „frühbyzantinisch“ als Kategorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau (4.–8. Jh. n. Chr.)' c. konferencián (2015, Ruma, Szerbia)
20. Á. Bollók: 'Amulets, Christians and Christianity among the Late Antique and Early Medieval Steppe Peoples': Előadás az 'Oriente e Occidente fra tarda antichità e medioevo: popoli e culture dalle steppe al Mediterraneo' c. konferencián (2016 Cimitile)
21. Á. Bollók: 'Roman-ness, Christianity and Mortuary Practices in Post-Roman Pannonia: A View from the Eastern Mediterranean': Előadás a 'Facing and Transforming the Roman Tradition in Late Antiquity and the Early Middle Ages – Roman-ness and the Barbarians in Western and East Central Europe' c., (2016, Budapest).
22. Á. Bollók – I. Koncz: 'Rapporti commerciali tra longobardi, gepidi e bizantini. Előadás a Terzo convegno internazionale': Előadás a 'Liutprando re dei longobardi' c. konferencián (2018, Pávia)
23. Á. Bollók – A. Dayan: "...may enjoy eternal light and peace..." Pottery Lamps and Candlesticks in Funerary Liturgies of the Late Antique Eastern Mediterranean. Előadás a "Funerary Assemblages and Ritual Performance in the Ancient Mediterranean and Beyond" c. konferencián (2019 Berlin)
24. Á. Bollók: "...you may not grieve as others do who have no hope..." (1Thess 13) The Role of Social Display in Late Antique Christian Funerals. Előadás Budapesten a "Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformations of Social Display" c., konferencián (2019, Budapest).
25. Gergely K.: Chronologische Überlegungen zur Befestigung von Zalavár/Mosaburg. Datierung mit Keramik 'How long is the 9th century A. D. in the Carpathian Basin? New Data – New Approaches' c. konferencia 2015. december 9. MTA BTK Régészeti Intézet
26. Szóke B.M.: Das Tafelgeschirr in der karolingischen Grafschaft von Mosaburg/Zalavár, Előadás 30. *Internationales Symposium „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum“: Production – Consumption – Representation. Food*

*and drink among the Roman and Early Medieval elites as revealed by archaeological and bioarchaeological sources.* Brno, 14.-16. November 2018.

27. Szóke B. M.: Gentile- und Reichsadel am Rande des Karolingischen Reiches archäologisch gesehen. in: *Power and Culture in the Carpathian Basin during the Early Middle Ages: Transformation of Social Representation / Macht und Kultur des frühen Mittelalters im Karpatenbecken: Transformation der gesellschaftlichen Repräsentation.* Budapest 2019. május 9.-10.

### **Hazai rendezvényen tartott előadások**

1. Mihácz-Pálfi A.: Az 5. századi kereskedelmi kapcsolatok lenyomatairól (Esettanulmány a Balatonszemes–Szemesi-berek temető kisleletei alapján. „*Hadak útján*” A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Budapest, 2016. november 3–4.
2. Bollók Á. – Masek Zs. – Merva Sz. – Mihácz-Pálfi A.: A Kárpát-medencei kora középkori textilleletek kutatása – helyzetkép. *Mixtura texturalis I. Ember és textil a Kárpát-medencében. Az MTA BTK RI Lendület Mobilitás Kutatócsoport és az MTA BTK TTI Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport közös konferenciája.* Budapest, 2017. április 18.
3. Mihácz-Pálfi A.: A balatonszemesi 5. századi fibulák készítése technikai és díszítő eljárásának régészeti és archeometriai (mikroszkópos) vizsgálatai. *Új generáció. A szegedi Régészeti Tanszék tehetséggondozásának elmúlt évtizedei.* Szeged, 2018. május 30.
4. Mihácz-Pálfi A.: „Fibulák és fabulák” – A római és hun kor utáni fémművesség kutatása mikroszkópos vizsgálatokkal. „*Hadak útján*” A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXVIII. konferenciája. Mosonmagyaróvár, 2018. október 5–6.
5. Mihácz-Pálfi A.: Kr. u. 5–6. századi viseletek interdiszciplináris kutatásának lehetőségei és nehézségei. *Mixtura texturalis II. Ember és textil a Kárpát-medencében. Az MTA BTK RI Lendület Mobilitás Kutatócsoport és az MTA BTK TTI Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport közös konferenciája.* Budapest, 2018. október 30–31.
6. B. Tóth Á. – Szebenyi T. – Mihácz-Pálfi A.: Rejtélyes fibulák: régészeti vizsgálatok egy szokatlan tárgycsoport témájában. *Párducz III – Konferencia Párducz Mihály (1908–1974) tiszteletére.* Szeged, 2019. november 3.
7. Mozgai V. – Horváth E. – Mihácz-Pálfi A. – Hajnal Zs. – Bajnóczi B.: Az 5. századi ötvösművesség változásai arany- és aranyozott ezüsfibulák példáján *Archeometria: tradíció és innováció c. előadóiülés,* Budapest, 2019. december 2.
8. Masek Zs.: A hun kori nomád kézművesség kérdése a hun üstök kutatása tükrében. *Hadak Útján XXVI. A népvándorlaskor fiatal kutatóinak konferenciája.* 2016. november 3–4, ELTE BTK, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, Kari Tanácsterem
9. Barkóczy P. – Masek Zs. – May Z.: Az ócsai hun kori üsttöredék archeometriai vizsgálata hordozható XRF készülékkel, valamint energia diszperzív detektorral felszerelt pásztázó elektronmikroszkóppal (SEM-EDX). *Bronzművesség az őskortól a középkorig.*

*Műhelykonferencia régészeti és történeti korú bronztárgyak vizsgálatának lehetőségeiről.*  
2016. november 25, MTA BTK Jakobinus terem.

10. Masek Zs.: Lineáris struktúrák rekonstrukciós kísérlete Szolnok és a Tiszazug között. *Történeti táj – Tájrégészet. Eredmények és perspektívák a magyarországi tájrégészeti kutatásban.* Budapest, 2017. november 6–7, Budapest, MTA Humán Tudományok Kutatóháza
11. Masek Zs.: A gepida kori pecsételt kerámia műhelykérdései az Alföldön a rákóczipfalva–bagi-földeki leletegyüttes alapján. „*Hadak útján*” *A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXVIII. konferenciája.* Mosonmagyaróvár, 2018. október 5–6. Előadás időpontja: 2018. október 5.
12. Masek Zs.: A népvándorlás kori településhálózat kontinuitása a Közép-Tisza mentén? *Évezredek a Közép-Tisza mentén. Kapcsolatok és hálózatok.* Szolnok, 2019. október 17–18.
13. Masek Zs.: Halomsíros temetők kutatása Párducz Mihály előtt és után. *Konferencia Párducz Mihály (1908–1974) tiszteletére.* Szeged, 2019. november 4.
14. Masek Zs. – Serlegi G. – Vágvölgyi B.: A jászalsószentgyörgyi késő szarmata–hun kori halomsíros temető újraértékelése. „*Hadak útján*” *A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXIX. konferenciája.* 2019. november 15–16. (nov. 15.)